

Баранова В. В.
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри туристичного бізнесу та країнознавства
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна

Baranova V. V.
PhD in Economics, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Travel
Business and Regional Studies
V. N. Karazin Kharkiv National University

СУТНІСТЬ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ НАЦІОНАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА ТА ЇЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ

Анотація. Проаналізовано змістове наповнення таких категорій, як «безпека» й «економічна безпека», розглянуто підходи до їх визначення та з'ясовано, що поняття «економічна безпека» ґрунтується на базі визначень і принципів «безпеки». Розглянуто підходи до визначення сутності економічної безпеки та здійснено критичний огляд наукового доробку з цього питання. Зазначено, що вивчення економічної безпеки здійснюється на мікро, мезо та макrorівнях та встановлено основні характеристики, притаманні економічній безпеці залежно від рівня, на якому вона досліджується. Слід відзначити, що найчастіше згадуються авторами, що дають визначення економічної безпеки на макrorівні соціально-економічної системи є стійкість, стабільність до впливу чинників. Ключові характеристики економічної безпеки розподілено на первинні та похідні. Зауважено, що первинні характеристики найчастіше згадуються авторами, що дають визначення економічної безпеки на різних рівнях соціально-економічних систем. Встановлено відмінність похідних характеристик від первинних залежно від того, яким є предмет дослідження науковця, що їх виокремлює. Доведено, що саме предмет дослідження визначає, які наслідки забезпечення економічної безпеки попадають в коло наукових інтересів дослідника. Представлено чітку залежність між цими характеристиками. Обґрунтовано ключові характеристики економічної безпеки з позиції функцій, які вона виконує у національній економіці. Запропоновано вважати зміцнення економічної безпеки як найбільш пріоритетний наслідок функціонування фінансового ринку та його сегментів з точки зору дослідження інтеграційної взаємодії між ними.

Ключові слова: безпека, економічна безпека, економічна безпека національного господарства, характеристики економічної безпеки.

Вступ та постановка проблеми. Економічна безпека – це дуже складне поняття, що охоплює різні сфери національної економіки, а її забезпечення потребує системного підходу. Зміни, що відбуваються в національній економіці в останні роки обумовили те, що питання економічної безпеки стало одним із найбільш актуальних, що досліджуються сучасними науковцями економістами. Економічна безпека як наукова категорія має велике значення, тому що саме економічна безпека впливає на вибір стратегії розвитку, забезпечує стійке економічне зростання, протидію загрозам та їх нейтралізацію. Але в науковому співтоваристві на жаль відсутня єдина узгоджена думка відносно сутності цієї категорії. Тому дослідження її сучасного теоретичного розуміння все ще залишається актуальним.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. В сучасній економічній літературі дослідженню теоретичних основ економічної безпеки приділено достатню увагу. Еволюцію економічної думки у сфері визначення теоретичних основ економічної безпеки можна дослідити в наукових працях зарубіжних та українських учених – Д. Ламбера, П. Кінга, Р. Нолана, Л. Абалкіна, А. Архіпова, О. Бухвальд, В. Сенчагова, С. Глазьева, В. Медведєва, Є. Олейнікова, О. Тамбовцева, Є. Човушяна, О. Білоруса, В. Геєця, З. Варналія, Д. Лук'яненка, А. Козаченка, Є. Панченка, А. Гриценка, Т. Костюк, О. Чаусовського, Ю. Лисенка, Т. Пастернак-Таранушенка та ін. Однак здійснений огляд наукового доробку підтверджує необхідність подальших досліджень характеристик економічної безпеки національного господарства.

Мета даної роботи – проаналізувати наукові підходи до визначення сутності економічної безпеки національного господарства та виокремити її основні характерис-

тики при дослідженні інтеграційної взаємодії на фінансовому ринку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Зміцнення економічної безпеки може вважатися найбільш пріоритетним наслідком функціонування фінансового ринку та його сегментів з точки зору дослідження інтеграційної взаємодії між ними.

Економічна безпека держави є однією зі складових національної безпеки, яка згідно відповідного Закону України визначається як захищеність державного суверенітету, територіальної цілісності, демократичного конституційного ладу та інших національних інтересів України від реальних та потенційних загроз.

При цьому, серед фундаментальних національних інтересів України зазначено також сталий розвиток національної економіки, громадянського суспільства і держави для забезпечення зростання рівня та якості життя населення, які можуть бути досягнуті завдяки забезпеченню економічної безпеки.

В Україні дефініція поняття «економічна безпека» увійшла відносно недавно, отже теоретико-методологічні засади для його розуміння є не до кінця сформованими. Виявом цього є наукові суперечності, зумовлені відсутністю єдиного підходу в розумінні сутності економічної безпеки.

Не дивлячись на відносно незначний строк дослідження економічної безпеки як економічної категорії, багато вчених, досліджували її сутність, даючи їй окремі визначення чи систематизуючи погляди інших науковців з виокремленням різних підходів до тлумачення цього поняття.

В. Бойко під економічною безпекою розуміє ресурсно-функціональну та інституційну спроможність держави

своєчасно протистояти загрозам в умовах постійних змін економічного середовища, забезпечувати захист національних інтересів, провадити незалежну політику у внутрішній та зовнішній сферах, формувати передумови для задоволення базових потреб людини, підвищувати добробут життя населення та забезпечувати підтримку процесів розширеного відтворення на засадах раціонального природокористування та ефективного господарювання.

О. Гетьман визначав економічну безпеку як здатність економічної системи протистояти негативному впливу об'єктивних та суб'єктивних чинників для досягнення макроекономічних цілей розвитку на рівні постіндустріальних держав.

В. Шлемко та І. Бінко вважають, що економічна безпека представляє собою такий стан національної економіки, який дозволяє зберігати стійкість до внутрішніх і зовнішніх загроз.

В роботах Я. Жаліло економічна безпека розглядається як складна багатофакторна категорія, що характеризує здатність національної економіки до розширеного відтворення з метою задоволення на визначеному рівні потреб і власного населення, і держави, протистояння дестабілізуючій дії чинників, що створюють загрозу стійкому збалансованому розвитку країни; забезпечення кредитоспроможності національної економіки у світовій системі господарювання.

В. Мунтіян вбачав у сутності економічної безпеки загальнонаціональний комплекс заходів, спрямованих на постійний та стабільний розвиток економіки держави, що містить механізм протидії внутрішнім і зовнішнім загрозам.

В. Геєць, М. Кизим, Т. Клебанова у своїй монографії визначають економічну безпеку як основу забезпечення економічного розвитку з метою задоволення соціальних і економічних потреб громадян при оптимальних витратах праці і природоохоронному використанні сировинних ресурсів та навколишнього середовища.

На думку А. Ревенко, економічною безпекою слід вважати стан економічної системи, що характеризується стійкістю щодо впливу ендегенних (внутрішніх) та екзогенних (зовнішніх) чинників, які створюють загрозу для суспільства.

В. Сенчагов вважав економічною безпекою стан економіки та інститутів влади, за яким забезпечується гарантований захист національних інтересів, соціально спрямований розвиток країни загалом, достатній оборонний потенціал навіть за найбільш несприятливих умов розвитку внутрішніх і зовнішніх процесів.

Г. Козаченко, В. Пономарьов та О. Ляшенко розглядають економічну безпеку в контексті практичного використання таких принципів сучасного менеджменту, як своєчасна реакція на зміни в зовнішньому середовищі та бачення підприємства, а також ситуаційного підходу до управління, який визнає важливість швидкості та адекватності реакції, що забезпечують адаптацію підприємства до умов його існування. Ці дослідники акцентують увагу на такому прояві економічної безпеки як захист певного об'єкта (в дослідженнях згаданих авторів – підприємства) від впливу існуючих загроз та сприяння його успішному функціонуванню.

О. Матвієнко та Л. Філіпковська вважають головним виявом економічної безпеки саме досягнення поставлених цілей, фінансових результатів, які очікувались отримати, та захист від впливу факторів оточуючого середовища.

Деякі вчені, зокрема В. Оргинський давав досить широке визначення економічної безпеки на мікрорівні (рівні підприємства). На його думку економічна безпека

підприємства має відображати не лише його здатність розвиватися та отримувати бажаних результатів, але й спроможність уникати впливу факторів оточуючого середовища, що можуть негативно вплинути на функціонування підприємства, та будь-яких економічних загроз, а також захищеність від їхнього впливу процесу виробництва, фінансового та соціального розвитку.

Схожа точка зору висвітлюється в роботах А. Кірієнка, що робить акцент на таких характеристиках економічної безпеки, як сприяння ефективному використанню ресурсів та можливостей у процесі діяльності, отриманню очікуваного прибутку, за якого рівень збитків та загроз діяльності є значно нижчим.

А. Череп та О. Лясковець звертають увагу на подібність визначень економічної безпеки в роботах вчених О. Груніна, З. Варналій, Т. Кузенко, С. Ілляшенко, які вважали, що основою для економічної безпеки має служити ефективне використання фінансових ресурсів, завдяки якому стає можливим досягнення поставлених цілей, налагодження роботи всіх структурних підрозділів як передумов забезпечення стабільного розвитку [10]. При цьому, важливо докладати всіх можливих зусиль для передбачення загроз внутрішнього чи зовнішнього середовища, а також для їх попередження та послаблення.

Визначення економічної безпеки як певного стану, який передбачає використання низки методів, спрямованих на ліквідацію та уникнення загроз зовнішнього середовища для досягнення основних цілей діяльності й налагодження процесу функціонування, наводиться в роботах З. Стаховяк, В. Тамбовцева.

Н. Гапак, І. Дочинець економічну безпеку на рівні підприємств пов'язували з можливістю стійкого економічного розвитку, процвітання, налагодження процесу виробництва за умови зменшення та запобігання негативного впливу загроз ринкового середовища, взаємодії та соціального захисту працівників, підвищення рівня їх професіоналізму та зростання заробітної плати [10].

В. Фурса вважає, що економічну безпеку на рівні підприємства можна трактувати як стан захищеності усіх систем підприємства при здійсненні господарської діяльності в певній ситуації; стан всіх ресурсів підприємства (капіталу, трудових ресурсів, інформації, технологій, техніки, прав) та підприємницьких здібностей, при якому можливе найефективніше їх використання для стабільного функціонування і динамічного науково-технічного та соціального розвитку, здатність попереджувати або швидко нівелювати різні внутрішні та зовнішні загрози; сукупність організаційно-правових, режимно-охоронних, технічних, технологічних, економічних, фінансових, інформаційно-аналітичних та інших методів, спрямованих на усунення потенційних загроз та створення умов для забезпечення ефективного функціонування суб'єктів підприємницької діяльності відповідно до їх цілей та завдань; стан соціально-технічної системи підприємства, котрий дає змогу уникнути зовнішніх загроз і протистояти внутрішнім чинникам дезорганізації за допомогою наявних ресурсів, підприємницьких здібностей менеджерів, а також структурної організації та зв'язків менеджменту.

В. Белокуров під економічною безпекою підприємства розуміє наявність конкурентних переваг, що обумовлені відповідністю матеріального, фінансового, кадрового, техніко-технологічного потенціалів та організаційної структури підприємства, його стратегічним цілям і завданням.

Також на забезпеченні захисту та усунення впливів негативних факторів ринкового середовища за умови ефективного використання наявних ресурсів, досягнення

цілей розвитку, налагодженої роботи працівників та організації процесу виробництва як прояву економічної безпеки наголошено в роботі О. Мельник.

Схожою є позиція М. Камлика, згідно якої саме через безпеку економічного розвитку можна сприяти підвищенню ефективності розвитку, забезпеченню стійкості фінансового становища, платоспроможності та раціональності використання ресурсів. Як і багато інших авторів, науковець вбачає одними з головних проявів економічної безпеки захист та протидію впливу факторів ринкового середовища.

А. Могільний вважав, що економічна безпека підприємства повинна створювати сприятливі умови для функціонування підприємства, досягнення поставлених завдань та цілей, протидіяти загрозам внутрішнім та зовнішнім.

Л. Бендіков під економічною безпекою розуміє спосіб захисту від факторів зовнішнього та внутрішнього середовища виробничої, фінансової, інноваційної, організаційної та кадрової сфер діяльності.

Л. Донець також надає важливого значення забезпеченню економічної безпеки для функціонування підприємств, адже на його думку конкурентна боротьба спонукає підприємства постійно виживати за наявності загроз та запобігати банкрутству.

В. Бойко, розглядаючи еволюцію розвитку та сутність економічної безпеки держави, групує визначення науковців з виділенням п'яти основних підходів [1]. За твердженням автора, науковці розглядають економічну безпеку з точки зору стабільності і забезпечення здатності держави до розвитку, забезпечення оптимального стану національної економіки, протистояння внутрішнім і зовнішнім загрозам, з позицій ресурсно-функціонального підходу або ж з точки зору захисту національних інтересів.

С. Каламбет, досліджуючи безпеку на макrorівні, розкриває її зміст через баланс економічних інтересів, який дає суб'єкту (носію інтересів) змогу зберегти його якісний стан у конкретний історичний момент та за конкретних умов [5].

Л. Акімова стверджує, що у зарубіжній та вітчизняній літературі існують різні підходи до тлумачення поняття економічної безпеки держави, які ґрунтуються на врахуванні таких характеристик, як стійкість та стабільність, протидія внутрішнім і зовнішнім загрозам, стабільність економічного розвитку держави, стійкість до стримування та знешкодження дестабілізуючих факторів; економічна незалежність, можливість використовувати національні конкурентні переваги для забезпечення стабільності та розвитку; самовідтворення та саморозвиток; національні інтереси [5].

І. Чернодід в своїй роботі пропонує визначати економічну безпеку як механізм захисту національних економічних інтересів від внутрішніх та зовнішніх загроз [16].

В. Кузьменко, вивчаючи економічну безпеку на мезорівні, зазначає, що економічна безпека є тотожною сталому розвитку регіону, що сприяє подальшому вдосконаленню соціально-економічної та екологічної сфер, що узгоджені з загальнонаціональними інтересами, та має дієвий, ефективний механізм виявлення й протистояння зовнішнім і внутрішнім загрозам»

Також свою увагу щодо економічної безпеки на регіональному рівні сконцентрували такі автори як М. Свердан, В. Криленко, Г. Пастернак-Таранушенко, А. Сокрушевська, В. Гарькава, В. Третяк, А. Татаркін.

Так А. Татаркін під економічною безпекою розуміє сукупність властивостей економічної системи регіону, що забезпечують стабільність, стійкість поступальний характер розвитку регіону, певну незалежність і водночас інте-

грацію з економікою держави в умовах дестабілізуючого впливу загроз різного виду [10].

Як стан регіону, за якого забезпечується гарантований захист регіональних інтересів і реалізується здатність системи регіональних економічних зв'язків натепер і на віддалену перспективу до стійкого розвитку визначає економічну безпеку В. Третяк, а Г. Пастернак-Таранушенко як стан, при якому забезпечена можливість створення умов для плідного життя населення перспективного розвитку економіки у майбутньому та в зростанні добробуту мешканців регіону.

А. Сокрушевська вважає, що економічна безпека регіону як економічна категорія являє собою складову частину відносин між виробничими відносинами та продуктивними силами з приводу захисту від зовнішніх та внутрішніх загроз відтворювального процесу регіону [13].

В. Гарькава стверджує, що економічна безпека регіону це стан його організаційно-економічного механізму, якому відповідає певний стан економіки, коли шляхом використання комплексу заходів і встановлення зв'язків між суб'єктами господарювання забезпечується відносна раціональна незалежність, динамічний розвиток економіки, її стійкість, самодостатність та конкурентоспроможність, економічна активність, захист економічних та соціальних інтересів [10].

Визначення економічної безпеки як сукупності умов та факторів, які характеризують поточний стан економіки регіону, стабільність, стійкість і поступальність її розвитку дає М. Свердан.

В. Криленко розглядає економічну безпеку як спроможність економіки регіону протистояти дестабілізуючій дії внутрішніх і зовнішніх соціально-економічних чинників, а також не створювати загрози для інших елементів регіону та зовнішнього середовища [10].

Найбільш поширеним є розгляд економічної безпеки на мікрорівні.

С. Покропивний розглядає економічну безпеку на мікрорівні, визначаючи її як певний стан корпоративних ресурсів (ресурсів капіталу, персоналу, інформації, технології, техніки та устаткування) і підприємницьких можливостей, за якого гарантується найбільш ефективне їхнє використання для стабільного функціонування, динамічного науково-технічного й соціального розвитку, запобігання внутрішнім і зовнішнім негативним впливів (загроз).

Представники дослідників мікрорівня Г. Клейнер та Р. Качалов економічну безпеку розглядають як стан господарського суб'єкта, за якого життєво важливі компоненти структури і діяльності підприємства характеризуються високим ступенем захищеності від не бажаних змін [10].

Також визначають економічну безпеку як стан В. Гусев, В. Дьомін, Б. Кузін зазначаючи, що це «стан ефективного використання ресурсів та існуючих ринкових можливостей підприємства, що дає змогу запобігати внутрішнім і зовнішнім загрозам, забезпечувати тривале виживання і стійкий розвиток на ринку відповідно до обраної ним місії» [10].

М. Фоміна як і попередні автори ототожнює економічну безпеку зі станом найбільш ефективного використання ресурсів з метою ліквідації загроз та забезпечення ефективного та стабільного функціонування.

З. Варналій, І. Кузнецова вивчаючи питання безпеки на рівні суб'єктів малого підприємництва говорять про економічну безпеку як «кількісну і якісну характеристику властивостей фірми, що відображає здатність «самовиживання» і розвитку в умовах виникнення зовнішньої і внутрішньої економічної загрози» [6].

Вище зазначені автори при вивченні економічної безпеки на макrorівні зосереджують свою увагу на

такому стані національної економіки, який дає змогу зберігати стійкість до внутрішніх і зовнішніх загроз, забезпечує конкурентоспроможність держави, її незалежність від зовнішнього середовища та економічний добробут населення.

Д. Ковальов, Т. Сухоруков визначають економічну безпеку на мікрорівні як захищеність діяльності підприємства від негативного впливу зовнішнього оточення, а також здатність своєчасно усунути різноманітні загрози або пристосуватися до існуючих умов, які не мають негативного впливу на його діяльності.

Такі автори (А. Череп та О. Ляковець), стверджують, що економічна безпека – це механізм впливу, захищеності і контролю за процесом розвитку та захисту всіх сфер діяльності, інтересів підприємств від негативної дії факторів ринкового середовища з метою забезпечення стабільності функціонування та процвітання підприємств машинобудування, фінансового та соціального розвитку не лише підприємства, але й регіону, конкурентної боротьби, досягнення основної мети за допомогою регулювання з боку керівництва та шляхом запобігання, уникнення або пристосування до сучасних умов розвитку протягом довгострокового періоду [10].

Також А. Череп та О. Ляковець в своїй праці [10] розглядають декілька підходів до визначення економічної безпеки, а саме ресурсно-функціональний підхід, представниками якого автори називають С. Покропівного, С. Ілляшенко, М. Фоміну (економічна безпека повинна гарантувати покращення раціональності використання фінансових ресурсів, сприяти модернізації обладнання, покращенню умов праці за умов постійного впливу внутрішнього та зовнішнього середовища), конкурентний підхід, представник якого В. Белокуров (економічна безпека пов'язана з наявністю конкурентних переваг, а це зумовлено рівнем фінансового, соціального, технологічного розвитку, кадровим потенціалом, структурою виробництва), гармонізований підхід, представниками якого є Г. Козаченко, В. Пономарьов, О. Ляшенко, Т. Ковальчук (економічна безпека є способом налагодження відносин та взаємодії між зовнішнім оточенням та самим підприємством, тобто досягнення стану рівноваги), підхід захисту, представниками якого є Д. Ковальов, Т. Сухоруков (економічна безпека має сприяти захисту підприємства від впливу існуючих факторів зовнішнього та внутрішнього середовища, давати можливості для уникнення негативних наслідків та можливих загроз у процесі діяльності), підхід стійкості підприємництва дотримувалися такі вчені, як Г. Клейнер, В. Тамбовцев, Р. Качалов (економічна безпека впливає на забезпечення та збереження стабільності, успішності економічного розвитку, процвітання та імідж підприємства).

На думку О. Чубукової економічна безпека як поліскладна система є інтегральною категорією, в предметну сферу якої входять поняття різних рівнів ієрархії, а також функціональних сфер економіки, які при взаємодії і взаємообумовленості виражають економічні відносини між суб'єктами міжнародних утворень, державою, регіонами, підприємствами, організаціями, установами, господарствами та окремими особистостями та всередині цих підсистем і елементів з приводу досягнення такого рівня розвитку економіки, при якому здійснюється задоволення потреб і гарантований захист інтересів усіх суб'єктів економіки [15].

М. Капустін, пропонує таке визначення економічної безпеки: економічна безпека – це кількісна та якісна характеристика економічних властивостей системи з точки зору її здатності до самовививання і розвитку в

умовах дестабілізуючої дії зовнішніх та внутрішніх факторів, які є не передбачуваними визначення ключових характеристик економічної безпеки на мікрорівні користуватися не аби якою популярністю і в той же час значною розпорошеністю думок науковців.

Доцільність проведення аналізу основних найпоширеніших визначень, сформульованих відомими науковцями при дослідженні економічної безпеки на мезорівні визначається наявністю додаткових певних відмінностей в проявах безпеки порівняно з мікрорівнем, які в свою чергу також можна звести до ключових.

Слід відзначити, що найчастіше згадуються авторами, що дають визначення економічної безпеки на макрорівні соціально-економічної системи є стійкість, стабільність до впливу чинників.

Ключові характеристики, що знаходять відображення в попередніх дослідженнях, можна розподілити на первинні та похідні. Первинні характеристики стосуються безпосередньо економічної безпеки (мети її забезпечення, дій та способів її досягнення, результатів цих дій), тоді як похідні характеристики пов'язані з виділеними авторами наслідками, яких можна досягти за умови досягнення відповідного рівня економічної безпеки.

Слід зауважити, що первинні характеристики найчастіше згадуються авторами, що дають визначення економічної безпеки на різних рівнях соціально-економічних систем. При цьому, зважаючи на взаємопов'язаність між собою цих характеристик та взаємну їх обумовленість, згадка хоча б однієї з первинних характеристик економічної безпеки передбачає притаманність й інших первинних характеристик, навіть якщо автор не вбачає необхідності акцентувати на них увагу.

Натомість, похідні характеристики, залежать від того, на якому рівні автори їх вивчають визначаючи такий їх перелік: досягнення цілей і завдань, виживання й розвиток, ефективність використання ресурсів, наявність конкурентних переваг, підвищення ефективності розвитку, платоспроможності та кредитоспроможності, раціональності використання ресурсів, здатність розвиватися, сталий розвиток, збереження якісного стану, задоволення національних інтересів, розширене відтворення, задоволення потреб.

Відмінність похідних характеристик від первинних полягає в тому, що похідні характеристики різняться, залежно від того, яким є предмет дослідження науковця, що їх виокремлює. Саме предмет дослідження визначає, які наслідки забезпечення економічної безпеки попадають в коло наукових інтересів дослідника.

Основними (первинними) характеристиками економічної безпеки є:

- пристосування до впливу чинників зовнішнього середовища;
- усунення негативних наслідків впливу середовища;
- стійкість до зовнішніх та внутрішніх впливів (стабільність);
- уникнення зовнішніх та внутрішніх загроз;
- реакція на впливи чинників;
- протистояння деструктивним впливам внутрішніх чинників;
- захист від впливу чинників середовища.

На наш погляд, між цими характеристиками існує чітка залежність, яка може бути подана у вигляді схеми.

В силу того, що всі характеристики економічної безпеки взаємно впливають і обумовлюють один одного, подальші дослідження доцільно здійснювати в напрямку визначення взаємозв'язку цих характеристик з інтеграційною взаємодією на фінансовому ринку.

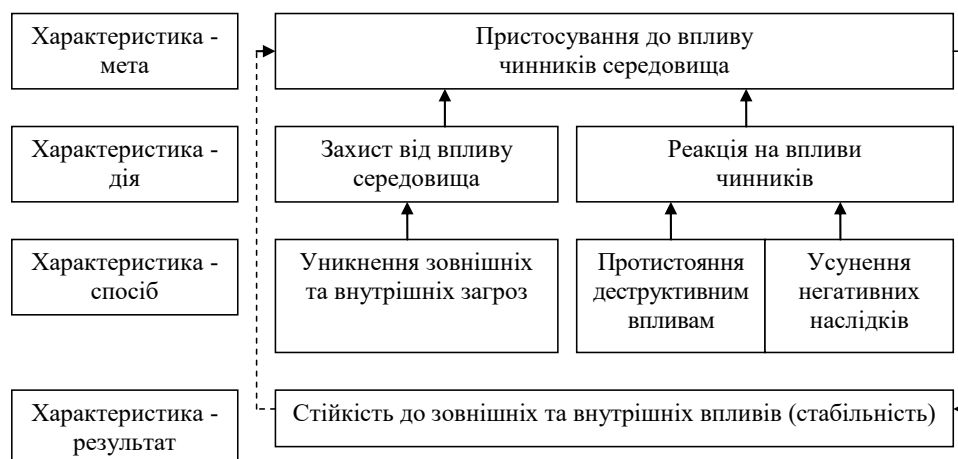

Рис. 1. Систематизація характеристик поняття «економічної безпеки»

Висновки. Проаналізувавши характеристики поняття економічної безпеки, варто зауважити, що характеристикою, яка відбиває мету забезпечення економічної безпеки є пристосування до впливу чинників середовища, яке може бути досягнуте через захист від впливу середовища (шляхом уникнення зовнішніх та внутрішніх загроз), а також

через реакцію на впливи середовища (шляхом протистояння деструктивним впливам або усунення негативних наслідків). Результатом економічної безпеки, який може бути отриманий через досягнення цілі (пристосування до впливу чинників середовища) можна вважати підвищення стійкості до внутрішніх та зовнішніх чинників.

Список використаних джерел:

1. Бойко Т.В. Актуальні проблеми економічної безпеки України. URL: <http://library.kr.ua/orhus/bojko.pdf> (дата звернення 20.12.2017)
2. Амитан В. Экономическая безопасность: понятие, концепция. Прометей: регіональний збірник наукових праць з економіки. Донецьк : Юго-Восток, 2000. 333 с.
3. Власюк О. Теорія і практика економічної безпеки в системі науки про економіку. Нац. ін-т проблем міжнародної безпеки при Раді нац. безпеки і оборони України. К., 2008. 48 с.
4. Воробйов В. Методичні основи побудови комплексної системи економічної безпеки підприємства. Наукові записки Української академії друкарства. 2011. № 1 (19). С. 38–44.
5. Каламбет С. В. Механізм забезпечення економічної безпеки підприємств залізничної галузі. Науковий вісник: Фінанси, банки, інвестиції. 2013. № 2. С. 106-113.
6. Економічна безпека : навч. посіб. / за ред. д-ра екон. наук, проф. Варналія З. С. К. : Знання, 2009. 647 с.
7. Шлемко В. Т., Бінько І. Ф. Економічна безпека України: сутність і напрямки забезпечення : моногр. К. : НІСД. 1997. 144 с.
8. Капустин Н. Экономическая безопасность отрасли и фирмы. Бизнес-Информ. 1999. № 11–12. С. 45–47.
9. Коваленко М. А. Економічна безпека корпоративного підприємства : навч. посіб. / М. А. Коваленко, та ін. Херсон : Олдіплюс, 2009. 404 с.
10. Череп А. Сутність економічної безпеки як складової частини діяльності підприємства та сучасні підходи до її трактування. Вісник Приазовського державного технічного університету. Серія : Економічні науки. 2016. Вип. 31(1). С. 27-34.
11. Васильців Т.Г. Економічна безпека підприємництва України: стратегія та механізми зміцнення: Монографія. Львів: Арал, 2008. 384 с.
12. Мішина І. Економічна безпека в умовах ринкових трансформацій: дис. ... канд. екон. наук : спец. 08.00.01. Донецьк, 2007. 235 с.
13. Пастернак-Таранушенко Г. А. Економічна безпека держави. К. : Ін-т держ. упр. і самоврядування при КМ України, 1994. С. 112.
14. Чубукова О. Система економічної безпеки (екосистей): сутність, структура. Ефективна економіка. 2014. № 2. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=3169>.
15. Чорнодід І.С. Забезпечення економічної безпеки держави в транзитивній економіці: автореф. дис. на здобуття наукового ступеня канд. екон. наук: спец.: 08.01.01. К., 2006. 16 с.

СУЩНОСТЬ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТИ НАЦИОНАЛЬНОГО ХОЗЯЙСТВА И ЕЕ ХАРАКТЕРИСТИКИ

Аннотация. Проанализированы содержательное наполнение таких категорий, как «безопасность» и «экономическая безопасность», рассмотрены подходы к их определению и выяснено, что понятия «экономическая безопасность» основано на базе определений и принципов «безопасности». Рассмотрены подходы к определению сущности экономической безопасности и осуществлено критический обзор научного наследия по этому вопросу. Отмечено, что изучение экономической безопасности осуществляется на микро, мезо и макроуровнях и установлены основные характеристики, присущие экономической безопасности в зависимости от уровня, на котором она исследуется. Следует отметить, что чаще всего упоминаются авторами, дают определения экономической безопасности на макроуровне социально-экономической системы является устойчивость, устойчивость к воздействию факторов. Ключевые характеристики экономической безопасности разделены на первичные и производные. Замечено, что первоначальные характеристики чаще всего упоминаются авторами, дают определения экономической безопасности на разных уровнях социально-экономических систем. Установлено отличие производных характеристик от первичных в зависимости от того, каков предмет исследования ученого, которые выделяет. Доказано, что именно предмет исследования определяет, какие последствия обеспечения экономической безопасности попадают в круг научных интересов исследователя. Представлены четкую зависимость между этими характеристиками. Обоснованно ключевые характеристики экономической безопасности с позиции функций, которые она выполняет в национальной экономике. Предложено считать укрепление экономической безопасности как наиболее приоритетное следствие функционирования финансового рынка и его сегментов с точки зрения исследования интеграционного взаимодействия между ними.

Ключевые слова: безопасность, экономическая безопасность, экономическая безопасность национального хозяйства, характеристики экономической безопасности.

THE ESSENCE OF ECONOMIC SECURITY OF THE NATIONAL ECONOMY AND ITS CHARACTERISTICS

Summary. The content of such categories as "security" and "economic security" is analyzed, approaches to their definition are considered and it is found that the concept of "economic security" is based on the definitions and principles of "security". Approaches to defining the essence of economic security are considered and a critical review of scientific achievements on this issue is carried out. It is noted that the study of economic security is carried out at the micro, meso and macro levels and established the main characteristics of economic security depending on the level at which it is studied. It should be noted that the most frequently mentioned authors defining economic security at the macro level, stability to the influence of factors. The key characteristics of economic security are divided into primary and derivative. It is noted that the primary characteristics are most often mentioned by the authors, who define economic security at different levels of socio-economic systems. The difference between the derived characteristics and the primary ones is established depending on the subject of the researcher's research that distinguishes them. It is proved that the subject of the research determines what consequences of ensuring economic security fall within the scientific interests of the researcher. A clear relationship between these characteristics is presented. The key characteristics of economic security from the standpoint of the functions it performs in the national economy are substantiated: adaptation to the influence of environmental factors; elimination of negative consequences of environmental impact; resistance to external and internal influences (stability); avoidance of external and internal threats; reaction to the influences of factors; resistance to the destructive influences of internal factors; protection from environmental factors. It is proposed to consider the strengthening of economic security as the most priority consequence of the functioning of the financial market and its segments in terms of studying the integration interaction between them. It is established that the characteristic that reflects the purpose of economic security is adaptation to environmental factors, which can be achieved through protection from environmental influences (by avoiding external and internal threats), as well as through response to environmental influences (by resisting destructive influences or eliminating negative consequences). The result of economic security, which can be obtained by achieving the goal (adaptation to the influence of environmental factors) can be considered to increase resistance to internal and external factors.

Key words: security, economic security, economic security of the national economy, characteristics of economic security.